

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ  
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Г. КОРОЛЕНКА

*Для участі в щорічному конкурсі  
студентських наукових робіт  
«Від студентського самоврядування –  
до самоврядування громад»*

## **Соціальний проект «Зелений туризм для всіх»**

***Автор:***

культурорганізатор природничого  
факультету, студентка IV курсу  
***Мастюх Катерина Василівна***

***Науковий керівник:***

доктор педагогічних наук, професор,  
завідувач кафедри педагогічної  
майстерності, декан природничого  
факультету ПНПУ імені  
В.Г. Короленка, Заслужений працівник  
освіти України  
***Гриньова Марина Вікторівна***

## ПЛАН

ВСТУП .....	3
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ. СТРУКТУРА ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ЙОГО СКЛАДОВИХ.....	6
1.1. Суть та структура зеленого туризму .....	6
1.2. Сучасний стан та перспективи розвитку зеленого туризму в Україні (на прикладі Полтавщини).....	11
РОЗДІЛ 2. РОЗРОБКА ТА ВПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУ «ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ДЛЯ ВСІХ».....	18
2.1. Ставлення молоді до зеленого туризму в масштабах міста. .....	18
2.2. Мета, завдання та принципи діяльності авторського соціального проекту «Зелений туризм для всіх».....	21
РОЗДІЛ 3. ПОРАДИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ МІСЬКОМУ САМОВРЯДУВАННЮ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ НА ПОЛТАВЩИНІ.....	33
ВИСНОВКИ .....	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	39
ДОДАТКИ .....	40

## ВСТУП

*Актуальність теми дослідження.* На фоні бурхливого розвитку світового туризму закономірно постає питання про роль України на світовому ринку туристичних послуг. Слід зазначити, що вона має всі передумови для інтенсивного розвитку туризму, адже володіє значним туристсько-рекреаційним потенціалом: сприятливими кліматичними умовами, переважно рівнинним ландшафтом, багатством флори і фауни, розвиненою мережею транспортних сполучень, культурно-історичними пам'ятками тощо.

Але, на жаль, на фоні світового туризму, який набирає потужностей фантастично швидкими темпами, Україна виглядає досить скромно. Сьогодні наші громадяни є своєрідними інвесторами зарубіжних країн, що є одним з найболючіших питань всієї туристичної галузі. Безумовно, що причини такого становища треба шукати в складній соціально-економічній ситуації в державі, відсутності ефективної стратегії розвитку цієї галузі як на національному, так і регіональному рівнях [16].

Актуальність даної теми зумовлена якісними пропозиціями та порадами до підвищення конкурентоспроможності сфери сільського туризму, розвитку агротуризму і соціального розвитку міста, як рекреаційно-туристичного потенціалу парків та скверів. Розвиток туризму в нашій країні особливо актуальний, оскільки саме завдяки йому Україна може поліпшити соціально-економічну ситуацію. Зважаючи на місце і роль туризму в житті суспільства, держава проголошує його одним із пріоритетних напрямів розвитку національної культури та економіки. Сьогодні як у світі, так і в Україні спостерігається тенденція до зростання зацікавленості відпочинком у формі проведення вільного часу серед зелені, буяння трав, одним словом – на природі. Актуальною на Заході є тема розвитку сільських територій, збереження культурної спадщини села та міста, розвитку озелених територій відпочинку, пошук додаткових джерел доходу, створення нових робочих місць. Функціонування зеленого туризму повинно стати цікавим і

для України, оскільки він стимулює не тільки соціально-економічний розвиток, покращення комунікаційної структури, а й можливість розвитку людської індивідуальності [11].

Полтавщина є потужним рекреаційно-туристичним центром, тут існує достатньо територіальної бази, щоб безперечно стати сприятливим середовищем для розвитку територій відпочинку для її ж мешканців. До недавнього часу зелений туризм був неорганізованим, в певній мірі хаотичним, не устаткованим – не були розроблені методики роботи, управлінська система була дуже недосконалою. Ми маємо унікальний шанс зробити свій внесок у розвиток та розростання інфраструктури зеленого туризму [6].

Оскільки юнацтво є найбільш сприятливим періодом для інтелектуального та естетичного розвитку особистості – нами було вирішено розробити соціальний проект «Зелений туризм для всіх». Щоб в майбутньому кожна людина відчувала себе потрібною рідному місту, державі, щоб знала: у неї є можливість морально та духовно відпочити, помилуватися красою природи, далеко не виїжджаючи.

**Об’єкт дослідження** – «Зелений туризм для всіх» як соціальний проект на засадах взаємодії студентських самоврядних організацій та органів місцевого самоврядування.

**Предмет дослідження** – поради, рекомендації та методи вдосконалення зеленого туризму на Полтавщині.

**Мета дослідження:** теоретично обґрунтувати та запропонувати, місцевому самоврядуванню від студентського, поради, рекомендації та методи організації «Зеленого туризму для всіх» на засадах злагодженої та інтегрованої роботи.

**Завдання дослідження:**

1. На основі аналізу наукової літератури розкрити особливості зеленого туризму в Україні та порівняти їх із закордонним досвідом.
2. Дослідити та розкрити зміст стану та перспектив розвитку

зеленого туризму.

3. Проаналізувати ставлення молоді Полтавщини до зеленого туризму та запропонувати свої погляди на організацію діяльності проекту «Зелений туризм для всіх».
4. Розробити поради та рекомендації міському самоврядуванню щодо проблем з розвитку та удосконалення зеленого туризму на Полтавщині.

**Структура роботи.** Складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

## **РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ. СТРУКТУРА ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ЙОГО СКЛАДОВИХ**

### **1.1. Суть та структура зеленого туризму .**

Людство крокує до «прізви», його діяльність невпинно супроводжується глобальними проблемами, на кшталт енергетичних та екологічних криз, і це далеко не весь перелік. Проте наші предки говорили: «Хочеш бути щасливим, повернися до початку», і мали на увазі – єднання з природою. Тому зелений туризм – це унікальний шанс повернутися до природи, до землі, до свого коріння, спробувати зрозуміти самого себе. Босоніж пробігтися стежками росянистими, ранковою зорею посидіти біля водойми з вудкою, поспілкуватися з птахами, вдихнути аромат сінокошу, перекинути в себе від спраги глечик парного молока з крайцем свіжоспеченого хліба, відчути смак селянської кухні, доброзичливість і гостинність сільського населення.

Як вид відпочинку зелений туризм прийшов до нас із Заходу. До речі, в Україні, Західний Регіон, в силу історичних особливостей більше тяжіє до Європи, відрізняється чи не найбільшою кількістю садіб зеленого туризму. У чому суть? Все дуже просто – городяни або, як ми самі себе часто називаємо, «діти асфальту» виїжджають в село, щоб насолодитися чистотою повітря і домашніх продуктів, ознайомитися з повсякденним сільській життям і на якийсь час стати сільськими жителями. Тобто спеціальної фізичної підготовки від «зелених туристів» не потрібно. Іншими словами, якщо Ви не знаєте як провести вихідні – зелений туризм може стати дуже цікавим досвідом, а то й захопленням [1].

Характерно, що в розвинених країнах світу такий вид відпочинку користується попитом не лише у людей середнього достатку, а й у заможної частини населення. Адже він дає можливість міським жителям відпочити в сільській місцевості на природі, позбутися стресів, відвідати місцеві пам'ятки, ознайомитися з побутом сучасних сільських мешканців та

народними традиціями, які вони зберігають, а за бажання – взяти участь у сільськогосподарських роботах.

Цей вид туризму, сприяючи розвитку малого бізнесу в аграрних регіонах, дає можливість міським мешканцям активно відпочивати в приватних сільських господарствах, а сільським господарям поліпшити своє фінансове становище. За зеленим туризмом, або як його інколи називають – агротуризмом в Україні велике майбутнє.

Яскравою ілюстрацією може бути 3-річний досвід становлення сільського туризму на Жовківщині, зокрема на Жовківському Розточчі (див. дод. 1). У 70 - 80-х рр. це була в основному база відпочинку. Як і в інших рекреаційних районах, у цей період сільські жителі реалізували відпочиваючим домашні продукти і дари лісу. Разом з тим у 90-ті рр. інтерес до цього регіону зростає з погляду релігійного (Крехівський монастир), екологічного (заповідник і національний парк) та міжнародного (близькість до Польщі) туризму. Саме на цей період припадає занепад рекреаційних баз на Розточчі. Тому ініціатива громадських організацій і місцевих органів щодо розвитку осередків сільського туризму виявилась досить актуальною. Було створено Жовківський осередок туризму з п'ятьма базовими пунктами (Жовква і чотири розточьких села). На початок 2000 р. він налічував 20 сільських садиб, що могли одночасно обслуговувати до 90 - 100 чол. Обов'язковим елементом розвитку сільського туризму на Жовківщині були заняття й тренінги з організаторами туризму та власниками садиб. У 1999 р. впродовж першого туристського сезону було прийнято 45 осіб з різних регіонів України, в тому числі учасників Всеукраїнського семінару з сільського туризму (травень 1999, Жовква). Окремі акції організовувались для туристських груп гостей з Польщі й Канади – сільські фестини. Відроджуються запрошення шкільних груп з різних регіонів України для ознайомлення з природою, історією та культурою цього краю [8].

Жовківський досвід ілюструє можливість розвитку на територіях, де існують багаті природні й культурні туристські ресурси, сільського туризму,

який синтезує в собі кілька напрямів туризму (відпочинковий, пізнавальний, активний), а полем його реалізації є сільська місцевість та довкілля, що її оточує.

Водночас розвиток цього виду туризму в нашій країні відбувається досить спонтанно. Створена в Україні в 1996 р. Спілка сприяння розвитку зеленого туризму об'єднує 14 регіональних осередків, які ведуть облік сільських господарів, що готові приймати відпочиваючих, проводять освітньо-правову та інформаційну роботу, допомагають у просуванні турпродукту сільських господарів на туристський ринок. Найактивніше такі осередки діють в Автономній Республіці Крим, Закарпатській, Івано-Франківській, Київській, Львівській та Полтавській областях [4].

Серед проблем розвитку сільського (зеленого) туризму найголовнішою є визначення правового статусу цього виду діяльності. На спільному засіданні Колегії Держкомтуризму та Комітету Верховної Ради України з питань молодіжної політики, фізичної культури, спорту і туризму (16 жовтня 1999 р., Ужгород) розглядалося питання розробки важелів стимулювання розвитку сільського (зеленого) туризму в Україні. Було прийнято рішення про опрацювання спільно з Міністерством аграрної політики України та Спілкою сприяння розвитку зеленого туризму пропозицій до проекту Закону України «Про особисте підсобне господарство». Вважається за доцільне віднесення діяльності з приймання та обслуговування туристів і відпочиваючих на базі особистих підсобних господарств до підсобної діяльності сільського населення [9].

Тематика й види екскурсій, які можна проводити і в сільській місцевості, дуже різноманітні. Адже не тільки в містах відбувалися визначні історичні події, жили відомі діячі суспільного й культурного життя, будувалися визначні споруди. До найпоширеніших видів екскурсійної діяльності в сільській місцевості належать краєзнавчі. Ці екскурсії охоплюють як природу, так і історію, етнографію, архітектуру місцевості, життєписи видатних осіб, які народилися або жили тут.



Невичерпні екскурсійні ресурси багатьох регіонів нашої країни разом з глибинним національним духовним корінням і традиціями українського народу дають підставу стверджувати, що саме екскурсії можуть стати активним і змістовним засобом гармонізації особистості, її духовного зростання в новій демократичній Україні. Вони є джерелом нової інформації, нових вражень і відчуттів [5].

Глобальний етичний Кодекс туриста, прийнятий ВТО на порозі нового тисячоліття, наголошує на необхідності широкого доступу населення до культурних і релігійних пам'яток, визнає, що кошти, які отримують з відвідання об'єктів і пам'яток культури, слід хоча б частково використовувати для підтримання, охорони та реставрації цієї спадщини.

З метою створення суцільної загальнодержавної мережі маршрутів і турів різного спрямування та тривалості, найповнішого задоволення потреб різних категорій вітчизняних та іноземних туристів і екскурсантів, розвитку туристичної діяльності в Україні розроблено інноваційний туристський продукт – Національну систему туристсько-екскурсійних маршрутів «Намисто Славутича» (див. дод. 2). Вона охоплює всі області України та Автономну Республіку Крим.

В областях регіону «Намисто Славутича» зосереджені великий природно-рекреаційний та історико-культурний потенціал, розвинена туристська інфраструктура й транспортна мережа, значна матеріальна база туризму, діють численні туристські підприємства та організації різної форми власності, що створює передумови для впровадження Національної системи «Намисто Славутича» в життя і зумовлює можливості та перспективи розвитку туристської галузі в Україні.

Найвизначніші історико-культурні пам'ятки знаходяться в Києві, Львові, Кам'янці-Подільському, Одесі, Чернігові. Туристів приваблюють Латинський собор у Львові, Успенський собор Києво-Печерської лаври, Софійський, Михайлівський Золотоверхий та Володимирський собори в Києві [13].

Від взаємодії органів охорони пам'яток, їх збереження, реставрації та дослідження, ознайомлення з ними широких верств населення, особливо школярів і молоді, залежить майбутнє держави. Варто підкреслити велике виховне значення цієї роботи. Не останню роль відіграють і економічні важелі.

Про це свідчить досвід деяких країн світу (Велика Британія, Єгипет, Греція, Індонезія), де питання збереження й пропаганди культурної спадщини перебувають під опікою органів державного регулювання, які забезпечують також розвиток туризму. І взагалі за кордоном не тільки питання спадщини, а й розвитку та устаткування зеленого туризму приділяється більше уваги, це видно з таблиці «Порівняльне відношення до зеленого туризму в Україні та в Франції та Швейцарії, як зачинателів цієї справи» (див. дод.3).

Основою для підготовки екскурсій у сільській місцевості можуть стати матеріали краєзнавчих і меморіальних музеїв, як державних, так і тих, що працюють на громадських засадах (у школах або при клубах).

Восени 1999 р. було видано перший каталог «Сільські садиби Гуцульщини», яким скористалися сотні сімей (українців та іноземних громадян, які працюють в Україні), що на новорічні та різдвяні свята обрали саме такий вид відпочинку. На початку 2000 р. вийшов у світ довідник-каталог «Відпочивайте в українському селі», де зібрано адреси господарств з різних регіонів України, які готові прийняти гостей [7].

Тому український сільський туризм може стати візитною карткою нашої держави на міжнародному туристському ринку, про що свідчить бажання іноземців познайомитись з історичним та природним потенціалом України.

## 1.2. Сучасний стан та перспективи розвитку зеленого туризму в Україні, на Полтавщині зокрема.

Українське село має надзвичайно багату історико-архітектурну спадщину, культуру, самобутній побут, даровані природою мальовничі ландшафти, а також лікувально-рекреаційні ресурси. Наші села багаті індивідуальним житловим фондом та добрими і працьовитими людьми. Водночас гострою проблемою багатьох сіл є зростаючий надлишок робочої сили. Враховуючи відсутність капіталовкладень на створення нових робочих місць у сільській місцевості України, на загальнодержавному рівні більше уваги варто приділяти тим галузям, які не потребують для свого розвитку великих коштів. До таких галузей належить сільський туризм, який давно практикується в Україні. Адже в селах з відповідною рекреаційною базою завжди було багато відпочиваючих. Найбільше це стосується сіл, що розташовані на берегах річок, морів та в гірській місцевості.

В Україні існують усі передумови розвитку відпочинку в селі, який можна розглядати як специфічну форму підсобної господарської діяльності у сільському середовищі з використанням природного та культурного потенціалу регіону, або як форму малого підприємництва, що дає можливість певною мірою вирішити проблему зайнятості сільського населення, покращити його добробут, повніше використати природний та історико-культурний потенціал сільської місцевості. Справа розвитку сільського відпочинку має реальну державну перспективу і сприяє поліпшенню соціально-економічної ситуації сільської місцевості [3].

Сільський туризм виступає важливим чинником стабільного динамічного збільшення надходжень до бюджету, активізації розвитку багатьох галузей економіки (транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство тощо).

Сільський відпочинок в Україні за рахунок збереження етнографічної самобутності повинен набути національного значення.

По-перше, він дає поштовх для відродження й розвитку традиційної культури: народної архітектури, мистецтва, промислів – усього, що складає місцевий колорит, і що, поряд із природно-рекреаційними чинниками, є не менш привабливим для відпочиваючих.

По-друге, через сільський відпочинок мешканці урбанізованих територій з масовою культурою мають можливість пізнати справжні українські традиції.

По-третє, етнокультура села репрезентує Україну світові й приваблює також іноземних туристів. Тому як передумову успішного розвитку відпочинку в сільських етнографічних районах треба розглядати формування ідеології відродження й розвитку всього спектра традиційної культури, починаючи від форм господарських занять до надбань духовної сфери, що діятимуть як сприятливі чинники для індивідуального відпочинку в етнографічних районах України.

Сільське населення України здатне отримувати реальні доходи у сфері сільського туризму від таких видів діяльності, як:

- облаштування туристичних маршрутів;
- облаштування й експлуатація стоянок для туристів;
- робота гідом чи екскурсоводом;
- транспортне обслуговування туристів;
- єгерська діяльність (полювання, аматорське та спортивне рибальство);
- прокат туристичного спорядження;
- послуги приймання туристів;
- кулінарні послуги;
- підготовка культурних програм;
- народні промисли;
- виробництво та реалізація туристам екологічно чистих продуктів харчування;
- реалізація туристам ягід та грибів.

Власники агроосель мають усвідомлювати відповідальність, яку беруть на себе, організовуючи відпочинок у своїх оселях. Адже недоброякісне обслуговування може назавжди відбити у клієнта бажання відпочивати в селі.

Гість, який приїжджає відпочити у сільську оселю, бажає оглядати красиву природу. І тому краєвиди села повинні мати привабливий вигляд. Сільська громада має дотримуватися санітарно-гігієнічних умов проживання, дбати про відсутність сміттєзвалищ, естетичний вигляд будинків, вулиць, садів, громадських закладів. Дбати про зелені насадження, використовувати вільні території, враховуючи інтереси відпочиваючих.

Однією з головних складових відпочинкової пропозиції є умови проживання. Умови проживання повинні гарантувати можливість зручного нічлігу, дотримання особистої гігієни, наявність повноцінного харчування. Тому господарям варто керуватися рекомендаціями з категоризації сільського житла Української спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму. Присвоєння категорії житлу, що надається у користування відпочиваючим, дає право господареві оселі повідомляти про відповідну якість житлових умов у рекламних засобах Спілки, що сприятиме збільшенню відпочинкового попиту та доходів господаря [10].

Більшість господарів надають таку послугу, як харчування, яке базується на продуктах, вироблених у власному господарстві. Утім, для туристів необов'язково готувати окремо, оскільки це є однією з характерних рис сільського відпочинку.

Як правило, більшість відпочиваючих скаржаться на брак інформації щодо відпочинку. Отже, надзвичайно важливими є визначники якості проживання, такі як інформаційні позначки на дорогах і біля оселі, а також у самій оселі [17].

Треба довести до свідомості всіх селян регіону, що організація прийому гостей сприятиме зміцненню їхніх індивідуальних (фермерських) господарств. При цьому зацікавлені селяни більше переймуться проблемами

збереження сільських ландшафтів та чистоти довкілля. Сільський туризм також може допомагати лісівництву, урізноманітнюючи джерела його доходів.

Хоча сільський відпочинок в Україні, зокрема у Карпатському регіоні, вже має свою невелику історію, його майбутнє ще остаточно не визначене. На сьогоднішній час невідомо, чи стане цей вид відпочинку повноправним учасником національного туристичного ринку, чи можливе збільшення кількості відпочиваючих у сільських оселях до 15-20 % від загальної чисельності туристів, як, наприклад, у Франції. Існують як песимістичний, так і оптимістичний сценарії його подальшого розвитку в Україні. Цілком можливо, що за відсутності дієвої державної політики в цій галузі сільський відпочинок так і залишиться у напівлегальному статусі, без чіткої організаційної структури, без поставленої на належному рівні інформаційно-маркетингової діяльності, просто як своєрідний додаток до інших напрямків туризму. Натомість, за оптимістичними науковими прогнозами, сільський туризм, для прикладу, лише в Карпатському регіоні має сформувати потужний сегмент ринку і «контролювати» від 35 до 45 % усіх туристичних потоків у цей регіон. Станом на 2003-2005 рр. кількість туристів, які відвідують Українські Карпати, становить близько 1,5 млн осіб щорічно. З них понад 150 тис. – гості з інших країн. Отже, вже тільки ці цифри більше налаштовують на оптимістичні прогнози [16].

Сприйняття сільського відпочинку пересічним міським мешканцем України зараз коливається у широкому діапазоні: від цілковитого неприйняття цієї форми відпочинку до величезного захоплення його екологічністю та економічністю. Це свідчить лише про необізнаність загалу українців із такою формою відпочинку.

Певний скептицизм до сільського відпочинку з боку городян першого покоління зумовлений тим, що вони ще тісно пов'язані із сільською місцевістю – часті поїздки у село, відвідини родичів, догляд за житлом батьків, участь у сільськогосподарських роботах, – і не сприймають це як

відпочинок. І люди вважають, що це частина їхньої індивідуальної самодіяльної відпочинково-господарської діяльності на селі, якій не треба надавати спеціального статусу [6].

Поряд із цим, в українських містах є категорії людей, які активно сприйняли ідеї народження (чи відродження) сільського відпочинку. На сьогодні в Україні основні сегменти потенційних споживачів послуг сільського зеленого туризму утворюють:

- мешканці промислових центрів (через екологічність цієї форми відпочинку);
- справжні городяни (3-4-те покоління - через екзотичність);
- шанувальники українських народних традицій (через принади сільського способу життя та чистоту довкілля);
- люди з малим і середнім достатком (через вартість відпочинку у селі).

Разом із тим, проведені в останні роки за допомогою мас-медіа рекламні акції більше уваги звертали на привабливі сторони села, ніж на роботу з певними категоріями городян та технолого-економічні аспекти цього відпочинку. Отже, потрібно урізноманітнити форми пошуку прихильників цього виду відпочинку, якомога швидше створити механізм, що дозволить забезпечити реальних відпочиваючих для сіл нашого регіону.

Міжнародний імідж сільського відпочинку також неоднозначний. З одного боку, Україна традиційно сприймається як аграрна країна, одна з європейських житниць із збереженим сільським укладом життя, багатою культурною спадщиною, із не знищеною природою та гостинними господарями. З іншого боку, не приваблює іноземних туристів відносно низький стандарт житла і його недостатня технічна забезпеченість, а також не облаштованість сіл та досить обмежений вибір дозвілля й можливостей активного відпочинку [8].

Однак, тенденції останніх років свідчать, що західні країни бачать перспективу українського сільського відпочинку і туризму на міжнародному

туристичному ринку. Свідченням цього може бути організаційна й технічна допомога міжнародних фондів, наприклад, Фонду розвитку Карпатського єврорегіону, програми TACIS, завдяки якій реалізовані проекти підтримки сільського відпочинку і туризму в Карпатському регіоні [2].

Разом із тим, ще не до кінця визначений міжнародний попит. Приїзду іноземців з інших країн перешкоджає відсутність знання господарями іноземних мов; це добре ілюструють дослідження, в якому ми побачили, що лише 30 % молоді Полтавщини з впевненістю відповідають: «Так, я добре знаю іноземну мову...», що ж тоді говорити про інші 70% і про господарів у сільській місцевості. А серед потенційних клієнтів для відпочинку в українському селі є шанувальники «сентиментального» туризму, особливо українська діаспора США і Канади, аматори етнографічного та екологічного туризму.

З огляду на ці реалії, необхідно проводити навчання власників агроосель прийомам обслуговування та іноземним мовам. Це найсуттєвіша проблема, яка стоїть нині на перешкоді виходу сільського зеленого туризму України на міжнародний ринок. Тому досі маємо таку сумну статистику: в польських, словацьких і румунських Карпатах щорічно відпочиває на один-два порядки більше західноєвропейських зелених туристів, ніж в Українських Карпатах.

У цьому аспекті важливим є також налагодження тіснішої взаємовигідної співпраці з турфірмами, які можуть сприяти активізації руху іноземних туристів у села з метою короткотривалого відпочинку, ознайомлення з традиціями, участі у фестивалях і сільськогосподарських роботах. Але якщо власники агроосель, сільських громад не зроблять зустрічних кроків щодо облаштування житла, забезпечення його санітарно-гігієнічного стандарту, благоустрою села, впорядкування привабливих місць, то відпочинок на сільських територіях регіону не зрушиться з місця [6].



Для закордонного туриста при ознайомленні з пропозицією відпочити в українському селі важливо, наскільки легальною в Україні є така форма надання відпочинкових послуг, хто відповідає за якість прийому, через кого можна організувати поїздку, який господарський механізм цього виду відпочинково-туристичної діяльності. Це важливо як для рекреантів, так і для тих, хто їх приймає на селі. Від цього залежить, який стан сільського відпочинку матимемо у майбутньому: легальний – як повноправного суб'єкта туристичного ринку – чи «тіньовий».

## **РОЗДІЛ 2. РОЗРОБКА ТА ВПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУ «ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ДЛЯ ВСІХ»**

### **2.1. Ставлення молоді до зеленого туризму в масштабах міста.**

На сьогодні, як ми зрозуміли, на основі аналізу наукової літератури та фактів, важливим є питання просування на Полтавщині самої ідеї зеленого туризму в цілому. Тому вирішили перевірити ставлення до цього процесу у нашої молоді. Для цього нами був складений тест-опитувальник, де висвітлили 7 найважливіших питань (див. дод. 4), на нашу думку, потрібних, щоб визначити основні аспекти розуміння та відношення людей до зеленого туризму:

1. Що для вас означає поняття «зелений туризм»?
2. Чи вважаєте ви актуальним розвиток зеленого туризму на Полтавщині?
3. Скажіть, будь ласка, чи часто ви виїжджаєте в сільську місцевість для відпочинку? Якщо ні, то чому?
4. Найчастіше ви проводите вільний час...?
5. Де, на вашу думку, ви б хотіли відпочивати?
6. Чи користувалися ви послугами «зеленого туризму»? Якщо так, то, що хотілося б змінити на краще?
7. Як ви оцінюєте свої знання з іноземної мови?

Вибірка нашого дослідження 100 пересічних людей, молодого віку (18–30 років). Тест повинен нас забезпечити сприятливими умовами для вільного визначення та ствердження кожної молодої людини щодо думки про поняття зеленого туризму.

Зелений туризм не повинен існувати в аморфних формах, тому на сьогоднішній день стало надзвичайно пріоритетним питання про створення його осередків для розвитку та багаторівневого функціонування. Невід'ємними складовими для створення подібних осередків є сприятливе підґрунтя, мікроклімат та матеріально-технічна база у країні.

Проаналізуємо ставлення молоді до зеленого туризму. З поданої діаграми нижче бачимо, що 17% молоді знайомі з терміном «Зелений туризм», 38% - згода дуються про його значення, а 48% - вперше чують, що на нашу думку, дуже негативно.

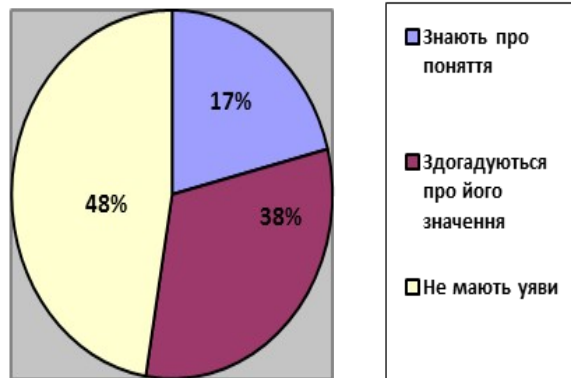


Рис.1. Що для вас означає поняття «зелений туризм»?

Величезний відсоток людей, навіть не знають про поняття зеленого туризму, тому, аналізувати відповіді на питання розвитку його у майбутньому, здається, не доцільним.



Рис.2. Скажіть, будь ласка, чи часто ви виїжджаєте в сільську місцевість для відпочинку?

Нас сколихнуло відсоткове співвідношення. 39% людей просто не мають змоги виїжджати до сільської місцевості. І про який розвиток сільського зеленого туризму тоді може йти мова. Можливо зелений туризм, треба заснувати по місту проживання, щоб всі люди це могли собі дозволити?

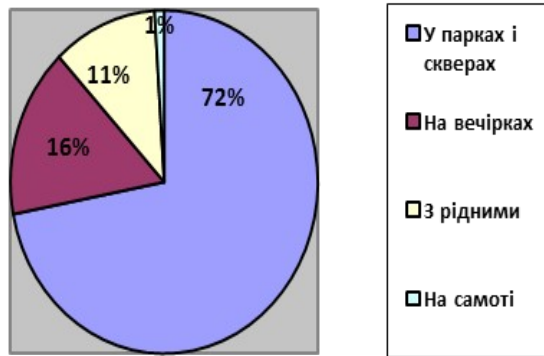


Рис.3. Де, на вашу думку, ви б хотіли відпочивати?»

На запитання «Де, на вашу думку, ви б хотіли відпочивати?» 72% населення відповіло: «У парках та скверах». Тепер залишається подумати, чи так вони об'явлені як це потрібно сучасній людині для справжнього відпочинку. Тому нам здається, що люди які мають змогу собі дозволити послуги сільського зеленого туризму, ними будуть користуватися, а іншим треба надати таку можливість, з відси і виникло бажання створити проект «Зелений туризм для всіх»!

## **2.2. Мета, завдання та принципи діяльності авторського соціального проекту «Зелений туризм для всіх».**

Поштовхом до створення послугувала з одного боку необізнаність, а з іншого бажання людей відпочивати серед природи рідного краю.

Метою розробки цієї широкомасштабної програми, як ви зрозуміли, повинно стати підвищення поінформованості населення і створення позитивного ставлення до цього виду відпочинку. Насамперед повинні бути задіяні такі види маркетингових комунікацій, як PR-статті, інтерв'ю, прес-конференції, семінари, брифінги, телепередачі, що викликають довіру та позитивну реакцію.

Варто також активізувати значення місцевої влади у підтримці цілей «Зеленого туризму для всіх». Адже кожний місцевий чиновник має зрозуміти, що запровадження зеленого туризму, тобто парків нового покоління – це спочатку витрати, а з часом – додаткові гроші й поліпшення інфраструктури району, створення нових робочих місць. Саме місцеві влади можуть клопотати про забезпечення цього проекту.

Здається напрацьовані на сьогодні стратегії розвитку зеленого туризму, можуть бути націлені на вирішення соціально-економічних, екологічних і етнокультурних проблем, вимагають чіткого планування.

Здійснений нами аналіз літератури дає підстави для таких узагальнень щодо території нашої місцевості:

- ✓ Сильні сторони Полтавщини як території, сприятливої для розвитку «Зеленого туризму для всіх»:
  - Переважно чисте та безпечне довкілля.
  - Гарні краєвиди;
  - Наявність великої кількості паркових зон;
  - Багатство історико-культурних пам'яток;
  - Невелика ціна на проживання та харчування;
  - Збережені українські традиції;

- Гостинність населення.
- ✓ Слабкі сторони Полтавщини, що можуть заважати розвитку, але легко можна усунути:
  - Відсутність достатньої практичної туристичної інформації на так званих інформаційних дошках.
  - Незнання місцевими жителями досконало іноземних мов.
  - Не надто привабливий імідж України в очах іноземців.
  - Слабке знакування туристичних маршрутів.
  - Недостатньо розвинута інфраструктура.

За задумкою розробників проекту чи не найголовнішою метою є донести цінність розвитку територій парків та скверів, їх озеленення та удосконалення як невід'ємну частину «Зеленого туризму для всіх», і безперервне накопичення досвіду організації, а також практика.

Нами розроблено *«Зелений туризм для всіх»* як загальноміський соціальний проект, діяльність якого спрямована на розвиток рекреаційно-туристичної бази Полтавщини в русло розвитку та удосконалення паркових зон, як осередків відпочинку для мешканців міста, на реалізацію важливих соціальних і культурних програм, пропаганду важливості безперервної взаємодії громади з місцевим самоврядуванням, надання зразкового прикладу організації дозвілля.

Ми пропонуємо основні складові вищеназваного проекту:

- ландшафтний дизайн як найважливіший складник соціального проекту *«Зелений туризм для всіх»*. Який представляє собою мистецтво, що знаходиться на стику трьох напрямків: архітектури, будівництва та проектування; ботаніки та рослинництва; відомостей з історії культури та філософії. Крім того, ландшафтним дизайном називають практичні дії з озеленення та благоустрою територій;
- громадські заклади харчування як підприємства, що призначені для виробництва кулінарної продукції, борошняних

кондитерських і булочних виробів, їх реалізації або організації їх споживання;

- бібліографічна зона як літературно-краєзнавчий осередок на території парку;
- спортивні зони як спеціалізовані майданчики, що мають спеціальне покриття(синтетичне, асфальто-бетонне, трав'яне, ґрунтове), розмітку для різних ігрових видів спорту та, необхідне пересувне обладнання;
- кінотеатр під відкритим небом – вид рекреаційного дозвілля, яке поширене за кордоном і починає набирати обертів на Полтавщині, де приємна атмосфера і свіже повітря є запорукою культурного відпочинку;
- зона відпочинку матері та дитини являє собою частину земельної ділянки обладнаної пісочницями, тіньовими грибками, гойдалками, драбинками, гірками тощо; територія, на якій розташовані елементи дитячого вуличного ігрового обладнання з метою організації змістовного дозвілля;
- Wi-Fi зона є сучасною безпроводною технологією з'єднання комп'ютерів в локальну мережа і підключення їх до Інтернету; спрямована на пошук корисної інформації та онлайн-спілкування.

*Генеральна мета:* створення сприятливих умов для удосконалення та розвитку паркових зон міста Полтави, як сучасних баз відпочинку для населення.

*Стратегічна мета:* забезпечити мешканців міста комплексним відпочинком, навчити молодь бути соціально свідомими, ввічливими по відношенню до природи, шанувати традиції та звичаї рідного краю, використовувати набутий досвід для розробки актуальних програм активного дозвілля.

*Завдання соціального проекту «Зелений туризм для всіх»:*

1. Розробити проект рекреаційної паркової зони «Зелений туризм для всіх», виокремити і описати її складові (ландшафтна зона, громадські заклади харчування, бібліографічні, спортивні зони парку, кінотеатр під відкритим небом, зона відпочинку матерів з дітьми, Wi-Fi зона);
2. Залучити до створення рекреаційної паркової зони відповідні організаційні структури (будівельні організації, працівників Зеленбуду, управління екології, екскурсоводів, спортивні організації, ЗМІ, волонтерів – учнівську та студентську молодь);
3. Популяризувати через ЗМІ даний проект «Зелений туризм для всіх» та шляхи залучення до нього населення регіону з метою розвивати активну дозвіллєву діяльність та культуру поведінки громади.

*Характерні ознаки:*

- чіткий розподіл ролей і обов'язків серед членів проекту «Зелений туризм для всіх»;
- чітко розроблений, сформований і затверджений програмою дій – цільовий план (див. додаток 5);
- проект не абсолютно закритий і у разі слушних рекомендацій готовий прийняти до уваги нові думки;
- фонд и для покращення матеріально-технічної бази та підвищення рівня проведення заходів; прогнозується залучення меценатською підтримкою;
- використанням різноманітних методів для обговорення і втілення задуманого;
- стале функціонування, періодичність зборів і нарад організаторів;
- гуманістичні, індивідуалістичні, технологізаційні, демократичні, прогресивні та інноваційні принципи роботи.

*База створення проекту:*

## ПАРКИ — ПАМ'ЯТКИ САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА

*Полтавський міський парк*— єдиний в обласному центрі природоохоронний об'єкт загальнодержавного значення. Розташований на полі Полтавської битви поблизу селища Яківці на площі 124,5 гектара, він поєднує елементи ландшафтного і дендрологічного парків. Заклали парк у квітні 1962 року. До нього увійшла частина Яківчанського широколистяного лісу, поруч з яким створені ділянки «Лісостеп»,



«Українська діброва», «Російський ліс», «Крим та Кавказ». Прикрашає парк каскад із ставків, уквітчаних вербами.

Колекція деревних і чагарникових порід парку нараховує понад 200 видів. Основу насаджень складає місцева флора: дуби, берези, липи, клени. З екзотичних видів та реліктів тут зростають бархат амурський, аралія маньчжурська, ялина колюча, сосна Веймутова, туя західна, ялиця біла та кавказька, гарно квітучі чагарники — дейція, форзиція, гортензія та інші. Дендрофлора парку включає рідкісні види; ліщину ведмежу, платан східний, тис негній-дерево (останній вид занесено до другого видання Червоної книги України).

На території парку стоїть будиночок — у минулому дача М. В. Скліфосовського, поруч з яким росте тополя канадська, посаджена вченим.

*Корпусний сад (Олександрівський сад, Жовтневий парк)* — визначний зразок міської садово-паркової архітектури. Парк має форму правильного кола і займає площу близько 6 гектарів. Виникнення парку пов'язане з утворенням на початку ХІХ століття Круглої площі — нового адміністративного центру Полтави. Тоді у 20-х роках площу розбили на чотири сектори, утворивши палісадники з квітковими клумбами. У 30-х роках, коли будували приміщення Петровського Полтавського кадетського корпусу, на майдані розбили сквер і обсадили його тополями пірамідальної форми. У 1852 році сквер передали у відання відкритого 1840 року кадетського корпусу. Звідси сквер одержав назву Корпусний сад.

Після того, як у 1880 році сад було передано місту, його обвели огорожею з дроту, а 1886 року почали всуціль засаджувати деревами\* Поступово тут виріс парк з об'їздом навколо нього.

Корпусний сад має значну дендрологічну цінність — у ньому зростає близько 60 видів дерев і чагарників: клени, липи, горобина, каштан, груша, садовий жасмин звичайний, з екзотичних — бархат амурський,

катальпа бігнонієвидна, модрина європейська, глід п'ятистовпчиковий, гледичія колюча, ялівець звичайний та козачий, магонія падуболиста, самшит вічнозелений.

На центральних алеях — багаті клумби з тюльпанів, троянд, примул. Оксамитові газони та квітникові килими займають майже 1,5 тисячі квадратних метрів. У парку є чудовий витвір природи — горобина, що росте із стовбура білої акації.

*Петровський парк.* Закладено в 1905 році на пустирі, на межі старого і нового міста. Відкрито сад 1909 року до 200-ї річниці Полтавської битви.

Петровський парк займає площу близько 3 гектарів. На кінець 30-х років ХХ століття тут налічувалось близько 100 видів дерев і чагарників. На початку 70-х років було проведено реконструкцію парку – розчищені насадження, стара огорожа замінена гранітним парапетом, посаджено нові види дерев. Зараз нараховується близько 50 видів дерев і чагарників. Серед них декоративні групи ялини колючої — сріблястої і голубої, бархат амурський, бундук дводомний, дуб червоний, алеї і групи із лип – широколистої та серцелистої, каштан кінський, горобина звичайна та дуболиста. З чагарників – бузок, барбарис, кизильник, ліщина, форзиція. Біля пам'ятника Т. Г. Шевченку та центрального входу парку ростуть плакучі верби.

Окраса парку – квітникові килими. Ранньої весни квітують тюльпани, їх змінюють троянди, сальвія, чорнобривці.

*Парк «Перемога» (Полтавський міський сад)* закладено на початку ХІХ століття на пересіченій місцевості у долині річечки Чорної (права притока Ворскли). Виникнення парку пов'язане з утворенням 1802 року Полтавської губернії: тоді архітектор М. Амвросимов запропонував виділити для міського саду землі на південно-східній околиці Полтави.

Парк створено на місці природної діброви, що належала поміщику С. М. Кочубею. Згідно з проектом М. Амвросимова, площу обгородили,

висадили дерева, побудували альтанки, оранжереї, де вирощували цитрусові культури, квіти. Важливим художнім елементом парку були ставки, які постійно зариблювались.

У 1820 році в одному з куточків міського саду засновано школу садівництва, яка проіснувала до 1841 року.

У 1849 році сад віддано на відкуп садівнику І. Гуссону. Через три роки там споруджено приміщення для міського театру. Після 1917 року міський сад носив ім'я І. Франка. У довоєнні роки для робітників міста тут діяв одноденний будинок відпочинку.

Під час фашистської окупації були вирубані столітні дуби та інші дерева саду. У річницю визволення Полтави, а потім у рік Перемоги полтавці знову засадили парк і назвали його парком культури і відпочинку «Перемога». Були споруджені літній театр, атракціони. 1987 року в міському парку побудовано Співоче поле Марусі Чурай.

У парку «Перемога» на площі 47 гектарів ростуть дуби, ясени, клени, берези, каштани, ялини, соски, шовковиці.

*Ботанічний сад Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка* (вул. Крупської, 6) розташований на схилах балки з притокою річечки Тарапуньки (права притока Ворскли). Займає площу 5,25 гектара.

Історія ботанічного саду починається з 1914 року, коли з Архієрейського саду, який славився своїми декоративними насадженнями, було виділено територію для створення колекції рослин для навчальної бази учительського інституту. У 1948 році ботанічний сад перейменований на агробіостанцію, а 1992 року йому знову повернуто статус ботанічного саду.

Дендропарк ботанічного саду нараховує 134 види декоративно-паркових дерев і чагарників, рідкісних для Полтавщини. Це бархат амурський, бундук дводомний, гінкго дволопатево, сумах коротковолосий, тис негній-дерево, ялівці, садовий жасмин звичайний,

форзиція плакуча, самшит вічнозелений.

Серед трав'янистих рослин багата колекція ефемероїдів — проліски, підсніжник, тюльпани, ряст, гіацинтик, шафран, гадюча цибулька та інші. Значна частина саду відведена під колекцію рослин закритого ґрунту. Це оранжерея, де розводять представників тропіків, субтропіків, пустель; теплиці, в яких вирощують розсаду квітів та різноманітні сорти троянд. Є невеликий альпінарій — штучно створена ділянка, що імітує куточок природи альпійського поясу.

У верхній частині саду розташовані дослідні ділянки, де вирощують різні сорти сільськогосподарських культур.

Ботанічний сад – навчальна та наукова база природничого факультету педагогічного інституту.

*Парк на садибі Панаса Мирного* (вул. Панаса Мирного, 56).

На мальовничій околиці Полтави – Кобищанах, у кінці Третьої Кобищанської вулиці (нині вул. Панаса Мирного) була розташована садиба, де письменник жив з 1903 по 1920 рік.

Нині навколо будинку-музею Панаса Мирного – сад, де збереглися дерева, посаджені письменником, який любив природу, майстерно описував її у творах. Тут ростуть груші, яблуні, сливи. Сад поступово переходить у парк, розміщений на схилі, де по днищу балки невеликий ставок, обсаджений вербами. Тут ростуть і два велетенські вікові дуби, під якими відпочивав Панас Мирний, Більшість дерев і чагарників парку посаджені сином письменника м М. П. Рудченком у 40 — 50-х роках. Серед них і дуб звичайний, посаджений в 1953 році на честь Панаса Мирного.

*Парк сільськогосподарського технікуму Полтавського державного аграрної академії* (вул. Менжинського, 7). Заснований 1904 року школою садівництва та городництва в передмісті Полтави – Павленках. Тут у 1891 році губернське земство придбало для школи садовий заклад І. Гуссона.

На площі 2,5 гектара ростуть дуб, клен, модрина. Через парк протікає річка Тарапунька. У парку росте дуб м живий пам'ятник Т. Г. Шевченку, посаджений 6(18) травня 1861 року, в день похорону поета на Чернечій горі в Каневі. 1964 року до 150-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка на металевій огорожі біля дуба встановлено табличку «Дуб Шевченка — перший у світі пам'ятник Т. Г. Шевченку, посаджений громадськістю міста 18 травня 1861 року».

*Парк імені І. П. Котляревського.* Розташований по вулиці Фрунзе (колишній Кобеляцькій) на площі близько 5 гектарів.

Парк насаджено на місці старого міського кладовища у післявоєнні роки. Порідний склад дерев — тополі, клени, ялина колюча.

#### БОТАНІЧНІ ПАМ'ЯТКИ ПРИРОДИ

*Березовий сквер (Білухи-Кохановського сквер)* (вул. Пушкіна, 2) розбитий на площі, яка носила назву М'ясної і виникла на початку ХІХ століття під час прокладання Кузнецької вулиці (нині Пушкіна). Сквер на початку заснування одержав ім'я Білухи-Кохановського — предводителя полтавського дворянства в 1826 — 1829 роках.

Березовий сквер має форму кола близько 100 метрів у діаметрі і займає площу 1 гектар. Насадження складаються з двох видів дерев — берези повислої, або бородавчастої і ялини колючої та поодиноких чагарників — бирючини, шипшини, бузини.

Під час закладання на початку ХХ століття сквер був суто березовим. Пізніше почали досаджувати ялину, чагарники, і він став мішаним.

У 1987 році, в рік відкриття пам'ятника О. С Пушкіну, проведено благоустрій скверу — замінено огорожу, встановлено ліхтарі, лавки в стилі Пушкінської епохи.

*Парк Полтавської обласної клінічної лікарні імені М. В. Скліфосовського* (вул. Комсомольська, 50). Ростуть близько 50 дубів віком 150 — 200 років та дубова алея.

Виникнення парку пов'язане з відкриттям у 1804 році благодійного

закладу. На території, що обмежувалась вулицями Новополтавською (Шевченка), Єгорівською (Кобеляцька, Фрунзе), Стрітенською (Комсомольська), при благодійному закладі було створено ботанічний сад, де вирощували лікарські рослини для першої в Полтаві аптеки. Всього на території цього закладу за наказом генерал-губернатора О. Б. Куракіна закладено три сади — фруктовий та два ботанічних. Навесні 1806 року висаджували фруктові дерева, чагарники. Пізніше тут досаджували каштани, липи, клени, акацію білу, ялину колючу.

До кінця 1980 року на території парку ріс дуб, посаджений у 1810 році на честь 25-річчя діяльності наглядача благодійного закладу М. Ф. Максимова (причина загибелі дерева — удар блискавки).

*Парк сільськогосподарської дослідної станції імені М. І. Вавілова* (вул. Шведська, 86) — це ландшафтний парк у долині річечки Тарапуньки. Закладений у 20-х роках на площі 1,5 гектара. Ростуть дуби, липи, ясени, клени, сумах коротковолосий, кущі бузку утворюють алею.

*Бульвар І. П. Котляревського.* Закладений після відкриття 30 серпня (12 вересня) 1903 року пам'ятника І.П. Котляревському.

Для облагороджування Протопопівського бульвару (вул. Котляревського), де розміщувались торговельні та ремісничі ряди, між вулицями Мало-Петровською (Леніна) та Кузнецькою (Пушкіна) були посаджені дуби.

Бульвар займає площу близько 1 гектара і складається з дворянної посадки дуба звичайного пірамідальної форми. Спочатку, очевидно, було посаджено 86 дерев, зараз росте 66. У різні роки на місці загиблих дерев досаджували молоді. В останні роки тут з'явився новий вид — один екземпляр дуба червоного.

*Бульвар М. В. Гоголя* (від вул. Жовтневої до вул. Пушкіна) складається з посадки липи серцелистої площею 1,5 гектара. Частина бульвару від вулиці Леніна до вулиці Пушкіна, що нараховує 92 дерева,

була насаджена на початку ХХ століття.

Алея з лип біля музично-драматичного театру імені М. В. Гоголя створена в 1955 році. Тут висаджувалися дерева 15 — 20-річного віку.

*Каштанова алея* простяглася від вулиці Сінної до площі О. І. Зигіна. За однією версією, вона посаджена навесні 1909 року на честь 200-річчя Полтавської битви. За іншою — алея створена в 1913 році на відзнаку 300-річчя Дому Романових.

Чотирирядна посадка каштану кінського площею 4 гектари неодноразово досаджувалась молодими деревами.

*Дубовий гай* на території Полтавської обласної клінічної психіатричної лікарні імені О. Ф. Мальцева (вул. Медична, 1) — це залишки природної діброви, де стояла частина армії Петра I під час Полтавської битви.

На площі 4,2 гектара росте 50 дубів, з них 10 — віком понад 300 років [10].

Як ми побачили в Полтаві величезний потенціал, але, на нашу думку, основними осередками повинні стати *парк «Перемога» та Петровський парк* (див. дод.6 ).

Водночас перспективи розвитку відпочинку у паркових зонах міста як осередків зеленого туризму виглядають потенційно сприятливими з огляду на наявність значних рекреаційних ресурсів. Зокрема, розквіт цього відпочинку має відбуватися при активній співпраці з рекреаційними природно-заповідними установами регіону. Адже одним з видів використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України, відповідно до ст. 9 Закону України «Про природно-заповідний фонд України», за умови дотримання природоохоронного режиму, встановленого цим Законом та іншими актами законодавства України, є використання їх в оздоровчих та інших рекреаційних цілях.

Можна також погодитися з рекомендаціями «World Trade Organizatio», що наполегливо рекомендує урядам розробляти загальні далекоглядні

стратегії, законодавчі акти, постанови та інші урядові заходи для досягнення цілей сталого розвитку. На загальнодержавному, регіональному та місцевому адміністративних рівнях треба пам'ятати, що підтримка зеленого туризму - це підтримка населення і міста в цілому.

Насамкінець, зазначимо, що лише зелений туризм у сучасних економіко-демографічних умовах здатний реально допомогти розвинутися, адже цей вид туризму своєю специфічністю притягує відвідувачів.

**РОЗДІЛ 3. ПОРАДИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ МІСЬКОМУ  
САМОВРЯДУВАННЮ ЩОДО ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ  
ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ НА ПОЛТАВЩИНІ**



Хто був за кордоном, тих напевне вразили паркові зони відпочинку, вони різюче відрізняються від наших. Але давайте не будемо далеко ходити, а думками перемістимося до міста Харкова, першої столиці української нації.

На розі вулиць Динамівської та Новгородської розташувался Центральний парк культури та відпочинку ім. Максима Горького – міський парк Харкова, що розташовується на площі більше 130 га й обмежений на півдні вулицею Весніна, на сході – Сумською вулицею, на півночі – так званім елітним селищем приватної забудови. Був закладений в 1893-1895 рр. і відкритий 1907 р. В 2006 р. до Дня міста була відновлена колонада на вході в парк, в 2007 р. – відреставрований фонтан (див.дод. 7).

На території парку знаходяться кінотеатр «Парк», дитяча залізниця, підвісна канатна дорога, тенісні корти тощо.

Побувавши там, тобі хочеться повернутися. Мешканці міста по можливості кожного дня відвідують його, щоб відпочити. Це не просто осередок краси природи, де можна в замилюванні від широких крон дерев загубитись, це і різноманітні атракціони, спортивні майданчики, заклади громадського харчування і т.і., і являється до речі осередком зеленого туризму і дуже вигідним.

Тому саме проект «Зелений туризм для всіх» і передбачає оновлення та удосконалення наших паркових зон. На нашу думку основними осередками повинні стати *парк «Перемога» та Петровський парк*. Адже ці міста дуже зручні за розташуванням і кожного дня збирають величезну кількість, людей, охочих відпочити.

*Поради місцевому самоврядуванню, що окреслені у дев'яти пунктах:*

1. Необхідно залучити для втілення проекту кваліфікованих спеціалістів, що дасть можливість розширити робочі місця для полтавців.
2. Взаємодія органів місцевого та студентського самоврядування з питань охорони пам'яток, їх збереження та реставрації. Донесення цієї інформації широким верствам населення через ЗМІ, особливо учнівській та студентській молоді.

3. Значний потенціал наші паркових зон мають, багата історико-архітектурну спадщину, культура, мальовничі ландшафти запорука успіху вищеназваного проекту.
4. Необхідно розробити ландшафтний дизайн рекомендованих нами паркових зон спеціалістами. У Полтаві бракує майстрів, які б займалися питаннями ландшафтного дизайну, тому доречно було б акредитувати нову спеціальність на природничому факультеті Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка як спеціаліст у галузі ландшафтного дизайну.
5. Наступним є створення потужної прибиральної служби та укладання домовленостей з фірмами екологічного спрямування, які б могли забезпечити територію парку спеціальним обладнанням і екологічно чистими пакетами для сміття з лозунгами «Чисте довкілля», «Задумайся про майбутнє своїх дітей», «Не сміти в природі, ти - гість», використовуючи досвід європейських країн.
6. Необхідне створення майданчиків для відпочинку. Це можуть бути зони атракціонів, відпочинку для матері та дитини, спортивна, бібліотечна зона, кінотеатри під відкритим небом. Зведення на території фешенебельного торгового комплексу в подальшому даватиме великі прибутки, поповнюючи міську казну. А всю територію ми пропонуємо розділити на тематичні блоки.
7. Необхідно забезпечити паркові зони закладами громадського харчування для комфорту та зручності.
8. Доречним є проведення екскурсій, бо Полтавщина славиться історико-культурним та природоохоронним потенціалом. Варто встановити туристичні стенди, де можна висвітлити всі аспекти даної паркової зони, починаючи від історії створення до розповіді про інтродуковані види дерев та кущів.
9. Важливим пунктом втілення проекту є забезпечення його фінансування, та створити організацію з управління соціального проекту «Зелений туризм для всіх».

Справа розвитку такого зеленого відпочинку має реальну державну перспективу і сприяє поліпшенню соціально-економічної ситуації місцевості.

Зелений туризм виступає важливим чинником стабільного динамічного збільшення надходжень до бюджету, активізації розвитку багатьох галузей економіки (транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво тощо). Зелений відпочинок на Полтавщині за рахунок збереження самобутності повинен набути національного значення.

*Рекомендації місцевому самоврядуванню:*

1. Не можна очікувати високих прибутків у перший рік своєї діяльності. Потрібно щонайменше 2-3 роки роботи та добрі відгуки гостей, щоб осередок зеленого туризму досяг бажаного результату.
2. Стартові умови мають у зеленому туризмі велике значення, оскільки, складається так званий бізнес-план.
3. Не можна пропонувати усіх послуг разом, виділіть головні та особливі послуг, і кожна з них має бути представлена на належному рівні. Потрібно знайти «родзинку».
4. Потрібно прислуховуватись до відгуків і зауважень гостей міста і мешканців, їхню критику трактувати як добру підказку.

Потреба у стратегічному плануванні формування системи «Зелений туризм для всіх» в Україні обумовлений такими чинниками:

- 1) необхідністю реагування місцевого самоврядування на сучасні виклики та використання можливих рекреаційно-туристичних потенціалів міста;
- 2) необхідністю в об'єднанні та координації зусиль, а також ресурсів різних суб'єктів системи;
- 3) посиленням інноваційних процесів у «Зеленому туризмі для всіх», генерацією та швидким засвоєнням нових ідей суб'єктів зеленого туризму;
- 4) розвитком теорії та практики стратегічного планування, які допомагають перейти від методів до передбачення та підготовки майбутнього;
- 5) наявністю доступної інформації для визначення сильних і слабких сторін системи спорту для всіх, зовнішнього середовища та умов її формування, функціонування та розвитку;

б) потребою у впровадженні високого рівня державного управління, що відповідає потребам суспільства та конкретної особи.

Алгоритм розвитку зеленого туризму передбачає:

- Проведення системного аналізу;
- Визначення сильних та слабких сторін, запитів та можливостей;
- Окреслення пріоритетів міського самоврядування у даній системі;
- Визначення шляхів та інструментарію досягнення зазначених пріоритетів, формування взаємоузгодженої та комплексної системи відповідних заходів органів студентського та місцевого самоврядування;
- Підвищення ефективності використання наявного та очікуваного ресурсу для досягнення визначних цілей.

## **ВИСНОВКИ**

1. На основі аналізу наукових джерел в даному дослідженні мрозкрили розкрито особливості зеленого туризму в Україні у порівнянні із закордонним досвідом. Доведено, що український сільський зелений туризм може стати візитівкою України, Полтавщини на міжнародному туристичному ринку, про що свідчить бажання іноземців познайомитись з історичним та природним потенціалом Полтавського регіону.

2. Досліджено та розкрито зміст стану й перспектив основних понять розвитку зеленого туризму. На Полтавщині існують усі передумови для розвитку відпочинку в сільській місцевості. Ми розглядаємо зелений туризм як специфічну форму господарської діяльності у сільському середовищі з

використанням природного та культурного потенціалу регіону, що дає можливість вирішити проблему зайнятості сільського населення; покращити його добробут, використати природний та історико-культурний потенціал сільської місцевості. Справа розвитку сільського відпочинку має реальну державну перспективу і сприяє поліпшенню соціально-економічної ситуації сільської місцевості.

Сільський зелений туризм виступає важливим чинником стабільного динамічного збільшення надходжень до бюджету, активізації розвитку багатьох галузей економіки (транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство тощо).

Сільський відпочинок в Україні за рахунок збереження етнографічної самобутності повинен набути національного значення.

3. Проаналізовано ставлення молоді Полтавщини до зеленого туризму та запропоновано авторські погляди на організацію, створення та впровадження проекту «Зелений туризм для всіх». Результати досліджень свідчать, що лише 17% молоді знайомі з терміном «Зелений туризм», 38% - здогадуються про його значення, а 48% - вперше чують, що є негативною тенденцією. Значна частина населення Полтавського регіону не знають про поняття «Зелений туризм», тому, на нашу думку, це поняття потрібно популяризувати та впроваджувати у життєдіяльність населення.

Негативне відсоткове співвідношення (39% населення) свідчить про те, що люди не мають змоги виїжджати до сільської місцевості. Тому, ми вбачаємо необхідним розвивати зелений туризм за місцем проживання населення.

Так як на запитання «Де, на вашу думку, ви б хотіли відпочивати?» 72% населення відповіло: «У парках та скверах». Результати анкетування переконливо доводить доцільність облаштування відповідних територій для активного відпочинку, які включають в себе наступні структурні елементи: ландшафтну зону, громадські заклади харчування, бібліографічні, спортивні

зони парку, кінотеатр під відкритим небом, зону відпочинку матерів з дітьми, Wi-Fi зону.

4. Розроблено поради та рекомендації міському самоврядуванню щодо проблем із розвитку та удосконалення зеленого туризму на Полтавщині. Описано потреби у стратегічному плануванні формування системи «Зелений туризм для всіх» в Україні і якими чинниками вона обумовлена, а також розроблений алгоритм розвитку зеленого туризму.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Балабанова Л.В. Організація праці менеджера / Л.В. Балабанова, О.В. Сердюк. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 304 с.
2. Батанов О.В. Органи державної влади і місцеве самоврядування в Україні // Органи державної влади України/ За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького, 2002. – С. 535-588.
3. Бориславська О.М. Конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні та їх реалізація: дис. канд. юрид. наук: 12.00.02 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2004. – 20 с.
4. Гоголь Т.В. Економічний механізм сталого розвитку сільських територій / Гоголь Т.В. // Сталий розвиток економіки.

5. Закон України «Про туризм» від 29 травня 2001 р. № 2470 – III // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 31. – ст. 241.
6. Зелений туризм як засіб пізнання рідного краю. *Сідельнікова В.* Електронний ресурс. [Режим доступу]: [http://copy.yandex.net/?tld=ua&text=зелений%20туризм&url=http%3A%2F%2Fwww.ird.npu.edu.ua%2Ffiles%2Fsidelnikova\\_2.pdf&fmode=envelope&lr=964&mime=pdf&110n=ru&sign=af2beac6b5ea0da7b713c6a1a2ee923f&keyno=0](http://copy.yandex.net/?tld=ua&text=зелений%20туризм&url=http%3A%2F%2Fwww.ird.npu.edu.ua%2Ffiles%2Fsidelnikova_2.pdf&fmode=envelope&lr=964&mime=pdf&110n=ru&sign=af2beac6b5ea0da7b713c6a1a2ee923f&keyno=0)
7. Кручек О. А. Екологічний туризм як важливий чинник сталого розвитку туристичної галузі (праксеологічний аспект) / Кручек О. А. // НАУКОВІ ЗАПИСКИ КУТЕП Серія «Філософські науки». – 2010. – № 7. – С. 144-159
8. Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва і Державного комітету молодіжної політики, спорту і туризму України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з організації іноземного, внутрішнього, зарубіжного туризму, екскурсійної діяльності» від 17 січня 2001 р. № 7/62.
9. Науково-виробничий журнал. 2010. – №1. – С. 15-19
10. Парки Полтавщини. Електронний ресурс. [Режим доступу]: <http://www.mosgor-park.ru/parks/gorkogo>
11. Проект Закону України «Про сільський та сільський зелений туризм» від 23 жовтня 2003 р. № 4299, внесений народним депутатом України В. Кафарським (перше читання).
12. Проект Концепції “Загальнодержавної програми сталого розвитку сільських територій до 2020 року” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua/page/?8031>.
13. Роль сільського туризму Полтавщини в умовах економічної кризи. *Артеменко Л.Л.* Електронний ресурс. [Режим доступу]: [http://copy.yandex.net/?tld=ua&text=зелений%20туризм&url=http%3A%2F%2Fwww.kdu.edu.ua%2Fconf%2FKonf\\_Vernadskii%2F2010%2FTEZY%2F5\\_section%2F180.PDF&fmode=envelope&lr=964&mime=pdf&110n=ru&sign=5b7256450adf8bd0e12f762085d22858&keyno=0](http://copy.yandex.net/?tld=ua&text=зелений%20туризм&url=http%3A%2F%2Fwww.kdu.edu.ua%2Fconf%2FKonf_Vernadskii%2F2010%2FTEZY%2F5_section%2F180.PDF&fmode=envelope&lr=964&mime=pdf&110n=ru&sign=5b7256450adf8bd0e12f762085d22858&keyno=0)

14. Рутинський М.Й. Сільський туризм: Навч. посіб. / М.Й. Рутинський, Ю.В. Зінько. – К., Знання, 2006. – 271с.
15. Указ Президента України від 10 серпня 1999 р. № 937/99 // Урядовий кур'єр. – 1999. – 29 вер. – № 182.
16. Уряд схвалив концепцію Державної програми розвитку сільських територій / Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art\\_id=243271256](http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=243271256).
17. Шевчук В.Я. Екологічне управління: підручник/ В.Я. Шевчук, Ю.М. Саталкін, Г.О. Білявський, В.М. Навроцький // – К.: Либідь, - 2004. - 430 с.